

Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dili genealoji baxımdan qohum dillər olub, türk xalqları ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Bu dillərin etnik qohumluğu, qədim ümumtürk dilinin varisləri olması, qrammatik quruluş və əsas lüğət fondlarının müştərəkliyi bəzən belə yanlış təsəvvür yaradır ki, bu iki dil tamamilə eynidir və hər bir azərbaycanlı müasir türkcəni öyrənməyə ehtiyac duymadan bu dildə sərbəst danışsa, türkcədən dilimizə və əksinə, adekvat şifahi və yazılı tərcümə edə bilər. Bu düşüncə Azərbaycan dilinə münasibətdə Türkiyə türklərinə də hakimdir. Halbuki Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dilinin müasir sinxron vəziyyətinin müqayisəli təhlili göstərir ki, həmin dillər arasında fərqlər var. Bu lüğət həmin fərqlərdən bir qisminin – yalançı ekvivalentlərin izahı üçün nəzərdə tutulub.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru, professor

(Əvvəli ötən saylarımızda)

T

Taassup – fanatizm, mübtəla-
lıq; Taassubun çevrələndiyi öylə
bir muhit ki kimse bana inanmaz
da herkes ona inanır.

Tabak I – boşqab; Çorba tabağı
– dərin boşqab; Çay tabağı – nə-
bəki. Kadın masaya tabak, kaşık
koyuyor.

Tabak II – dabbaq, gön-dəri
emalatçısı; Tabakhane, debbağ-
haneden gelen bir kelimedir ve
deri tabaklanan fabrikaya veri-
len addır

Tabaka – 1. qat, təbəqə; 2. və-
rəq; 3. portsigar; Bir tabaka kağıt
– bir vərəq kağız. Ceviz ağaçla-
rının altına çökebilir, tabakala-
rınızdan birer sigara yakabilir-
siniz.

Taban – 1. elektorat, seçici, si-
yasi partiya tərəfdaşı; 2. ən aşağı,
minimum; Tavan ve taban
fiyatı – Maksimum və minimum
qiymət. Seçimlere az kaldı, parti-
tabanının istekleri daha tespit
edilemedi.

Tabansız – qorxaq, ürəkək, qə-
rarsız, cəsarətsiz. Amma da ta-
bansızmışlar ha. Bir kaçış kaçtı-
lar, hâlâ da kaçıyorlar galiba.

Tablet – planşet (kompüter);
Sınıfdakilere birer tablet dağıtıl-
dı.

Tablo – 1. lövhə, şit; 2. şəkil
(dram əsərində); 3. mənzərə;
4. cədvəl; Çarpım tablosu-
vurma cədvəli; İftihar tablosu – şə-
rəf lövhəsi; Bu oyun, üç perde
beş tablodur.

Taç – aut, yan; Taç atışı – topun
yan cizgidən oyuna daxil edilmə-
si. İkinci yarıda taca çıkan topu
oyuncu oyun alanına dahil edər-
ken kuralı bozdu, sarı kart yedi.

Tahlil – təhlil, analiz; Son tahlil-
də – axır, nəhayət, nəticə etibarilə;
Sen ne karar verirsen ver, her
şey olacağına varır son
tahlilde.

Tahsil – pul
yığma, mə-
daxil, inkas-
sasiya; Pa-
raları tahsil
etmək ve
kasaya ya-
tırmak la-
zım. Azər-
bay-
can dilindəki
təhsil – türkcədə eği-
tim, öyrətim, öyrənmə.

Tahvil – istiqraz, qiymətli
kağız, konversiya; Tahvil, ano-
nim şirkətlərin kaynak bulmaq
amacıyla çıxardıkları, vadesi
bir yıldan uzun borç senetidir.
Azərbaycan dilindəki təhvil –
türkcədə devir teslim.

Takılmək – 1. ilişmək, sataş-
maq; 2. ilişib qalmaq; Yolda bir
arkadaşına takıldı. İstasyon me-
muru onun şehre seyrek indi-
ğini bildiyindən her seferinde
takılır.

Takım – 1. taqım, komanda;
2. qrup, briqada, kollektiv; 3. dəst;
Futbol takımı – futbol komanda-
sı; Aletler takımı – alət dəsti; Sof-
ra (yemek) takımı – yemək servizi
(qab-qacaq dəsti); Milli takım –
yığma komanda. Futbolculardan
biri az önce kırmızı kart görmüş-
tü ve bütün takım hakeme saldır-
makla meşguldü.

Takma – protez, süni; Takma
bacak – protez ayaq; Takma ad –
ləqəb, təxəllüs, ayama. Hepsinin
takma adları vardı.

Takmak – 1. fikrini bir şeyə
(yerə) cəmləşdirmək, toplamaq;
2. birinə borcunu qaytarma-
maq; Takıp takıştırmak – bəzən-
nib-düzənmək; Bir kere bu işe
kafayı takmıştı; Ziya ona yine
yüz lira taktı.

Talep – xahiş, rica; Üslub fərqi-
nə diqqət etməli. Talepte bulun-
maq – xahiş (rica) etmək (tələb
etmək yox!). Avropalıların tale-
plerini kabul edemiyor devlet,
konferans dağılıyor, harp başlı-
yor.

Talip – iddiaçı, iddia edən, tə-
ləb edən; Ayşe kız, okul öğre-
tmenliğine talipti.

Tamam – 1. yaxşı, razıyam, ol-
sun, danışdıq; 2. hazırdır; 3. elə-
dir, düzdür, doğrudur. Tamam,
başka işimiz kalmadı da şimdi
onunla mı uğraşacağız!

Tan – 1. (a uzun tələffüz
edilir) tənə, dedi-qodu,
qeybət, yamanla-
ma; 2. söyüş,
təhqir;

Tan etmək – 1. dalca danış-
maq, qeybət etmək; 2. Tənə et-
mək, yamanlamaq, sözlə təhqir
etmək. Tan eylemen hocalar /
Hatırınız hoş olsun.

Tanıdık – tanış, tanış-biliş, ta-
nış adam; Bu kentte bir tanıdık
yok. Küçük kız, bir tanıdık eda-
sıyla konuşan bu esrarlı adamı
yadırgamadı.

Tanıtmək – annotasiya, təqdi-
mat, prezentasiya. Yeni basılan
kitabı bir tanıtma yazısı ile an-
latmaq ve okurlara tanıtmaq iyi
olurdu.

Tank – sistem, iri rezervuar,
bak, çən; Akaryakıt tankı – ya-
nacaq rezervuarı (çəni). Yıllardır
bahçenin ortasında bir tank du-
ruyor.

Tapma – 1. ibadət, səcdə; 2. kult,
ayın, sitayiş; Bir kişiye tapma-şəx-
siyyətəpərəstlik. Onu sevmə, ona
tapma gayet doğal, çünkü güzel
ve akıllıdır.

Tapmak – 1. səcdə etmək, ibad-
ət etmək; 2. birisini və ya bir
şeyi həddindən artıq sevmək,
pərəstlik etmək, məftun olmaq;
Sana tapıyorum desem, inanır
mısın?

Tarafsız – neytral, bitərəf; Ta-
rafsız ölkə hiçbir askeri bloğa
üye olmayan devlet demektir.

Taraftar – azarkeş (idmanda);
Taraftarların tüm tezahüratları-
na rağmen takım deplasmanda
yenildi.

Tarama – 1. darəmə, təmizlə-
mə; 2. seçmə; 3. balıq kürüsün-
dən hazırlanan soyuq qəlyanaltı;
Tarama gemisi – minatutan gə-
mi, tralla təchiz edilmiş balıqçı
gəmisi. Tuzlu bademler, fıstıklar,
fındıklar, kızarmış sucuklar, kü-
çük börekler, tarama gibi şeyler-
den çimleniyorum.

Taraz – 1. daraq ağzı (kətan,
yun darayarkən qalan tullantı
ip-sap); 2. tör-töküntü, zir-zibil;
Kumaşın üzerinde taraz vardı ve
tel tel iplik görünüyordu. Azər-
baycan dilindəki
taraz – türk-
cədə den-
ge(li).

Tarazlamək – darəməq (yun,
kətan və s. parça toxuma dəz-
gahından çıxarkən üzərində qal-
an artıq ip-sapını təmizləmək);
Azərbaycan dilindəki tarazla-
maq – türkcədə dengelemek.

Tartı – 1. çəki, çəkmə, ölçü,
ölçmə; 2. tərəzi; Bunun tartısı belli
değil.

Tartışma – müzakirə, mübahisə,
disput; Sakın bu soruyu orda
sorma, bu sonsuz bir tartışma
konusu.

Tartmak – çəkmək, ölçmək (öl-
çü və çəki alətlərində); Al şu çu-
valı, kantarda tart.

Taşlama – epiqram, həcv (ədə-
bi janr), tənqid; Siyasal taşlama
zaman zaman orta oyununun da
bir özelliği olmuştu.

Taşlık – toyuq çinədanı; Dışa-
rıda otlayan tavuk kesilir, taşlı-
ğın içerisi temizlenir ve zarı ay-
rılır.

Tatbikat – hərbi manevrlər,
taktik məşğələlər. Asker birlikle-
ri geniş arazide tatbikat yaptılar.

Tatıl – istirahət, tətil; Yaz tati-
li – yay tətili; Yakında dönmesi
lazım, söməstir tatili sona eriyor.
Azərbaycan dilindəki tətillər (işbu-
raxma) – türkcədə grev.

Tatlı – 1. desert; 2. şirin; Her
türlü yemeğe toz şeker ekledi-
ğinden daima tatlı olurdu biber-
ler. Yemekten sonra sofraya tatlı
ve kahve servisi yapıldı.

Tatsız – xoşagəlməz, pis, iyrənc,
çirkin; Tatsız bir adam – pis adam,
iyrənc adam; İçkiden yana oldum
olası tatsız bir şöhrət olduğu hal-
de son zamanlarda alkole olan ba-
ğımhlığı tavana vurmuş.

Tatsızlık – 1. pis (xoşagəlməz)
hadisə (iş, xəbər); Düşün sahip-
leri erkenden tatsızlık çıkacağını
gördüler, gidip delikanlılara yal-
vardılar.

Tavan – 1. siyasi partiya, təş-
kilat və s. rəhbərliyi (antonimi:
taban); 2. üst limit, dərəcə; Yük-
seköğrenim görmüş bir devlet
memurunun tavanı birinci dere-
cenin dördüncü basama-
ğıdır.

Tavla – nərd, nərd oyunu;
Kahveciden başka üç kişi vardı,
ikisi tavla oynuyordu.

Tavukçuluk – quşçuluq; Üs-
lub fərqi-nə diqqət etməli. Yalnız
toyuq bəsləmək, toyuq və toyuq
əti məhsulları satmaq yox, ümu-
miyyətlə quşçuluq təsərrüfatı ilə
məşğul olmaq deməkdir.

Tayfa – 1. matros; 2. qayıq, gə-
mi heyəti, komandası; Kayıкта
hem ben hem de tayfam uyan-
dık.

Taze – 1. gənc, gözəl qadın;
2. təzə, təzə-tər; Şu köşədə çocu-
ğuyla beraber bir taze oturuyor.

Tazyik – təzyiq, sıxışdırma;
Bütün kanı göğsünü çatlatacaq
bir tazyikle kalbine hücum edi-
yordu. Azərbaycan dilindəki
təzyiq (qan təzyiqi) – türkcədə
tansiyon, atmosfer təzyiqi – ba-
sınç.

Təbliğ(at) – 1. elmi məruzə, te-
zis; 2. bildiriş; Tebliğlər, bilimsel
toplantı tarixinə en geç on gün
kala organizasyon kuruluna ile-
tilmiş olmalıdır.

Təcil – təxir, təxirəsal(ın)ma,
ertələmə; Askerliğini tecil ettir-
mek isteyen yumurcaklar elle-
rinde yoklama kağıdı tutuyor-
lardı. Azərbaycan dilindəki təcili
– türkcədə acil.

Tek – 1. yetər ki; 2. sakit, səs-
siz; Tek durmak (oturmak) – sa-
kit, dinc dayanmaq. Tek yesin de
ne isterse yesin, tek çalışsın da is-
terse arada yaramazlık da etsin.

Tekel – monopoliya, inhisar;
Alkollü içki üretimi devlet teke-
linde mi?

Teklemek – 1. xarab olmaq,
pis işləmək (motor, maşın və s.);
2. tutuqluq (tufəngdə); 3. kəkələ-
mək; 4. aritmiya; Bir an için kal-
binin teklemiş olmasından kork-
tu.

Teklifli – 1. çox ədəbli, ədəb
gözləyən, nəzakətli; 2. sanbal-
lı, hörmətli, görkəmli, mühtüm;
Teklifli misafir – ciddi qonaq.
Teklifli müşteri – sanballı müştə-
ri, hörmətli alıcı. Bu dolabın için-
de, teklifli misafirlərə mahsus
lavanta çiçeği kokan, yumuşak
tüylü Bursa havluları
dururdu.

Teknik
– texnika,
texniki; Harp
tekniği – hər-
bi texnika. Bu
yazılarda Tür-
kiye'nin kalkın-
ması için ilim ve
tekniğin lüzumuna
sık sık işaret edilmiştir.
Azərbaycan dilindəki tex-
nik, texniki işçi – türkcədə
tekniker.

Telesimek – 1. köhnəlmək,
aşınmaq, tiftiklənmək; (paltar və
s.); 2. zəifləmək, haldan düşmək;
Epey telesimiş, yorgunluktan ba-
yılacak duruma gelmişti. Azər-
baycan dilindəki tələsmək – türkcədə
acele etmək.

Telsiz – 1. simsiz; 2. ratsiya,
radio stansiyası; Telsiz dediğimiz
de nihayet sonunda gene tele da-
yanıyor.

Temelli – həmişəlik, daimi;
Banu temelli ailesinin evine ta-
şınmış, kocasını ara sıra ziyarete
gider olmuştu.

Davami gələn sayımızda

Yalançı ekvivalentlər lüğəti